

Bu yıl Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ve ardından reel sosyalizmin çözülmesinin hızla gerçekleşmesinin 30. yıldönümüdür. Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nden önce Polonya ve Macaristan'da benzer gelişme yaşanmıştı ama Berlin Duvarı dönüm noktasıydı. Aynı yıl o zamanki adıyla Çekoslovakya, ardından Bulgaristan ve Romanya'da, daha sonra Arnavutluk'ta komünist partileri iktidardan çekilmek zorunda kaldılar. Bu çekilme Romanya dışında kitlesel barışçı gösterilerle gerçekleşti.

Benzeri gelişme 1991'de SSCB'de gerçekleşecek, etkisiz kalan askeri darbenin bastırılmasının ardından SBKP yasaklanacaktı.

1917'de açılan iktidardaki sosyalizm perdesi 1991'de kapanacaktı.

Küba ayrı bir örnektir ve on milyonluk nüfusuyla belirleyici değildir.

Çin'de ise o yıllarda da görülen komünist partisi önderliğinde kapitalizm belirginleşecekti.

20. yüzyılın başı (1914) ve sonunda (1991) komünistler kitle olarak burjuvazinin saflarına geçecekti.

1914 yılında Birinci Dünya Savaşı başladı. O yıllarda komünist partileri sosyal demokrat adını kullanırdı. En büyüğü Almanya'da olan bu partiler büyük çoğunlukla savaşta burjuvazilerini destekleyeceklerdi. Bolşevikler dahil küçük bir kesim savaşa karşı çıkacaktı.

Adına marksizm, marksizm-leninizm, komünizm ya da ne dersiniz deyin; bu isimlerin 20. yüzyıl tarihi, iktidar tarihidir. Bu iktidar kendi içinde farklılıklarla birlikte dünyanın üçte birini kaplamıştır. (Sadece SSCB dünyanın altıda biriydi.)

Bu iktidar tarihinin başarısızlıkla sonuçlandığı ortadadır.

Reel sosyalizm tarihinde önemli başarılar da kazandı. Çarlık Rusyası gibi birkaç kapitalist merkezin dışında yarı feodal bir ülke, o güne kadar bilinmeyen bir yolla, sosyalist modernleşmeyle ileri kapitalist ülkelere yetişti. Onları geçemedi ama aynı gelişme düzleminde yer aldı.

Reel sosyalizm sömürgecilik sisteminin çökmesinde önemli rol oynadı.

Reel sosyalizmin büyük başarıları bulunmakla birlikte bu durum sonuçtaki başarısızlığı değiştirmede.

Çok sayıda ülkede komünistler iktidarı ele geçirmede büyük başarı gösterdiler ama kapitalizme seçenek oluşturacak yaşayabilir bir sosyalizmi hayata geçiremediler. Bu konuda büyük çaba harcadılar, iç çatışmalar yaşadılar, 1960'lı yıllarda geleceği önceden görenler, "Böyle gidersek 25 yıl sonra yıkılacağız" diyenler de oldu ama bu kesim sonuçta ağır basamadı ve 1989 geldi.

Dünyada rakipsiz kalan kapitalizm insanlığın büyük sorunlarına çözüm üretemeyeceğini kısa sürede yeniden gösterdi. Sosyalizm de bütün iddiasına rağmen bunu yapamamıştı.

Son otuz yıldır dünyanın her tarafı kaynıyor. İzleyebildiğimiz medyaya yansıyandan çok daha fazla küçük ayaklanmalar, hak arama eylemleri var.

Bu yaygın pratiğin gözlemlenmesini de içeren büyük bir teorik sorun karşımızda duruyor. Eskiye güzelleme yaparak hiçbir yere gidemezsiniz. "Sosyalist demokrasi yoktu" ya da "Gorbaçov ihanet etti" gibi yüzeysel belirlemelerle de sosyalizmin büyük sorunlarına çözüm bulamazsınız.

Bu büyük sorunun içinde kaybolmamak için yapılması gereken iki belirleme önemlidir.

Birincisi: reel sosyalizmin tarihini ve toplumsal yapıyı anlamak istiyorsanız, sosyalizm sonrası kapitalizmden yola çıkmalısınız.

Her sonraki toplum öncesindeki anlamının anahtarıdır.

Sosyalizm sonrasındaki kapitalizmde burjuvazi nereden ortaya çıktı sorusu buradan hareketle cevaplandırılır. Sosyalizm sonrası kapitalist toplumda eski komünist partisi yöneticilerinin ne yaptıklarını araştırırsanız, özellikle ekonomik alanda etkin olanların konumlarını koruduklarını görürsünüz. Politik yöneticilerde bu oran daha azdır.

Bu sonuçtan geriye giderek burjuvazinin komünist partilerinden nasıl ortaya çıktığını araştırabilirsiniz. Başlangıç 1980'li yıllardır ve özellikle de 1985 sonrasıdır.

Süreç her ülkede farklı özellikler göstermekle birlikte komünist partisi kökenlilik ve devleti soyarak zenginleşmek ortaktır.

Bu burjuvazinin gelişmesiyle Batı kapitalizmindeki gelişme farklıdır. Sosyalizm sonrası kapitalizmdeki burjuvazi doğrudan tekelleri aşamaya ulaşmıştır.

Marx ve Lenin'de yapılan saptamanın, sosyalizmdeki küçük üreticiliğin zamanla gelişerek burjuvaziye dönüşebileceği saptaması gerçeklik kazanmamış, burjuvazi komünist partilerinden çıkmıştır.

İkinci önemli belirleme, marksist sosyalizm teorisinin değişmesi gerektiğidir.

Bu teoride sosyalizmin rakibi yoktur, gerçekte ise 20. yüzyıl sosyalizmi güçlü bir kapitalizmle birlikte yaşamak zorunda kalmıştır.

Marksist sosyalizm teorisinde geriye dönüş tehlikesi ancak sosyalist toplumda eskiden gelen etkiler (önceki kapitalist toplumun etkilerini içinde taşıyan sosyalizm) temelinde mümkündür. 20. yüzyıl sosyalizminde ise bu tehlike sadece geçmişten gelmez, sürekli olarak kendini yeniden üreten güncelde mevcuttur.

Bu nedenle sosyalizmin bağımsız tarihi yoktur. Bu tarih daima kapitalist dünya sisteminin ne durumda olduğu tarafından belirlenecektir.

Buradan hareketle her ülkenin reel sosyalizm tarihini inceleyebilir, çöküşün nasıl geldiğini görebilirsiniz.

Bu konularda değişik kitaplar yazdım ama en az bunlar kadar yazılması gerekenler bulunuyor.

Yukarıdaki belirlemelerin epeyce yavaş olmakla birlikte kabullenilmeye başlandığını söylemek mümkündür. Büyük direniş oldu ama sonuçsuz kalmaya mahkumdu çünkü gerçekler her gün insanların kafasına vuruyordu.

Neden böyledir, sorusunu sorduğumuzda, sosyalistlere değil toplumsal yapıya bakmak gerekir, diye cevap verilebilir.

Unutmayalım ki sosyalistler bu toplumdan çıkmıştır ve toplumun özelliklerini bire bir olmasa bile kendilerinde yansıtırlar.

Kaybetmekten hoşlanmayız, yenilgileri açıkça konuşmayız, unutmayı, bu konuda susmayı tercih ederiz.

Veya yüzeysel açıklamalarla konuyu geçiştirmeye çalışırız.

Bir tarihçi işgal altındaki İstanbul ile ilgili araştırma bulunmadığını söylemişti.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ülkenin en önemli kentinin işgal edilmiş olması hoşumuza gitmez, unutmak isteriz...

Osmanlının fetihçiliğini anlatırken sürekli olarak Balkanlar, Ortadoğu ve Orta Avrupa'ya yapılan seferleri, kazanılan zaferleri anarız. Çarlık Rusyası ordularının Osmanlıyı nasıl perişan ettiğini, 93 Harbi olarak anılan savaştan sonra Yeşilköy'e kadar gelmelerini ise unutmak isteriz.

Benzer özellikler sosyalistlerde vardır.

12 Eylül'ün üzerinden 39 yıl geçti ama 12 Eylül öncesinde ne kadar iyi işler yapıldığını anlatan yazıları sıkça okuruz. 12 Eylül öncesinde büyük örgüt imişler; peki sonra ne oldu? Cevap yoktur. Başka bir deyişle bize geçmişin övünülecek tarafı gereklidir, onunla avunuruz.

Aynı anlayışı reel sosyalizm tarihinin değerlendirilmesinde de görebilirsiniz. İnsanları rahatlatacak ajitatif çözümler bulmak, sorunun temeline dokunmamak...

Geçmiş değerlendirmek, onunla hesaplaşmak, yüzeysel kalmadan gereken değişiklikleri yapmak ve ileri gitmek bu toplumda büyük sorundur ve aynı anlayış sosyalistlere de yansımıştır.

Bu nedenle gelişme epeyce yavaş oluyor ama oluyor...

Otuz yılda daha fazlasını yapabilmemiz gerekirdi...

